

UNIVERSITETO STUDENTŲ HETEROGENIŠKUMAS SOCIALINIAIS-DEMOGRAFINIAIS MOKYMOSI ASPEKTAIS

Gitana Tolutienė, Aušra Vėlavičiūtė

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje analizuojami universiteto studentų heterogeniškumo aspektai socialinių-demografinių veiksnių kontekste. Atskleidžiami esminiai šalies universitetuose studijuojančiųjų socialiniai-demografiniai mokymosi aspektai. Išryškinami socialiniai-demografiniai veiksniai, turintys įtakos suaugusiųjų mokymuisi ir požiūriui į mokymąsi universitetinėse studijose skirtumams. Įrodoma amžiaus, patirties, lyties, išsilavinimo, statuso, aplinkos ir kt. įtaka studentų mokymosi motyvams, poreikiams, tikslams, problemoms, sunkumams. Pateikiama rekomendacijų, kaip įgyvendinti sėkmingą heterogeninių suaugusiųjų besimokančiųjų grupių mokymąsi universitetinėse studijose socialinių-demografinių veiksnių aspektu.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: universitetinės studijos, studentai, heterogeniškumas, socialiniai-demografiniai veiksniai.

Abstract

This paper analyzes the university students aspects of heterogeneity in the context of social-demographic factors. It reveals the major social-demographic aspects of the country's universities learners. Social-demographic factors that affect adult learning and approaches of differences to learning at university studies are highlighted. Age, experience, gender, education, status, environment and other influence to students' learning motives, needs, goals, problems, difficulties are demonstrated. It provides guidance on how to implement a successful heterogeneous group of adult learners studying at university on the aspects of social-demographic perspectives.

KEY WORDS: university studies, students, heterogeneity, social-demographic factors.

Įvadas

Šiuolaikinė visuomenė neišsivaizduojama be švietimo sistemos, kurioje beveik visi jos nariai įgyja vidurinį ir vis didesnę dalis aukštąjį išsilavinimą. Žinios tampa vis didesne vertybe ir asmens realizavimosi sąlyga. Tai būdinga ne tik išsivysčiusioms pasaulio valstybėms, bet ir Lietuvai, siekiančiai kuo efektyviau integruotis į Europos bendruomenę bei perimti naują žinių kokybę. Per pastaruosius metus gerokai išaugo aukštojo išsilavinimo prestižas. Statistikos departamento apklausų duomenimis, 2010 metais šalies aukštosiose mokyklose studijavo 43 tūkst. studentų. Lyginant su praėjusiais metais, studentų skaičius padidėjo 9 tūkst. (21 proc.). Vis daugiau studentų renkasi vakarines arba neakivaizdines studijas. Šiuo metu vakariniu arba neakivaizdiniu būdu studijuoja 44 proc. universitetų ir 56 proc. kolegijų studentų. Per metus studijuojančiųjų universitetų ir kolegijų vakarinėse ir neakivaizdinėse studijose padaugėjo 6,1 tūkst., arba nuo 44 iki 46 proc. Du trečdaliai šių studentų yra jaunesni nei 30 metų amžiaus. Trisdešimtmečių ir vyresnių studentų yra beveik 34 tūkst. (17 proc.), iš jų 40 metų amžiaus ir vyresnių – 8,2 tūkst. (4 proc. visų studentų). Kaip ir ankstesniais metais, moterys aktyviau nei vyrai siekia įgyti aukštąjį išsilavinimą: iš bakalauro diplomo siekusių studentų moterys sudarė 59 proc., iš siekusiųjų magistro kvalifikacinio laipsnio – 64 proc. (Statistikos departamentas, 2011).

Šiandienos nauji visuomenės poreikiai ir iššūkiai skatina akademinę šalies bendruomenę, darbdavius, politikus bei studentus aktyviai diskutuoti apie poreikį aukštajam mokslui keistis, kad jis neatsiliktų nuo sparčiai modernėjančios visuomenės ir galėtų vykdyti savo misiją – užtikrinti šalies konkurencingumą bei atitikti visuomenės ir piliečių poreikius. Keičiasi požiūris į mokslą, todėl tik nuolatinis aktyvus domėjimasis supančia aplinka bei mokymasis padeda neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, kultūrinės, techninės ir socialinės plėtros, kelti kvalifikaciją, tobulinti žinias, gebėjimus ir asmenybę. Mokymasis imamas vertinti kaip nuolatinis procesas, vykstantis visą gyvenimą, todėl suaugusiųjų švietimas yra natūralus reiškinys. Norint užtikrinti mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtrą, reikia analizuoti ne tik darbo rinką, ekonomines plėtros galimybes, bet atsižvelgti ir į suaugusiųjų mokymosi poreikius.

Analizuojama universitetinių studijų paskirtis individui ir visuomenei (Barnett, 1996, 1997; Kraujutaitytė, 2002; Scott, 1995 ir kt.), suaugusiųjų mokymosi ypatumai (Knowles, 1980, 1984; Tight, 2002; Tough, 1989; Teresevičienė ir kt., 2004 ir kt.), mokymosi visą gyvenimą paradigmos plėtotė aukštajame moksle (Atbeit ir kt., 2002; Coffield ir kt., 1997; Knapper ir kt., 2000 ir kt.), aukštojo mokslo didaktika (Bowden ir kt., 1998; Huddleston ir kt., 2002; Marton ir kt., 1993; Marshall ir kt., 2004; Ramsden, 2000 ir kt.). Suaugusiųjų švietimo ir mokymosi aspektai demografinių požymių aspektu tyrinėjami M. Barkauskaitės (2006), M. Teresevičienės ir kt. (2006), B. H. Lemme (2003), D. Beresnevičienės (2002), R. M. Andriekienės, B. Anužienės (2005, 2006, 2008) ir kt. Andragoginiai tyrimai demografinių veiksnių pagrindu Lietuvoje ir užsienio šalyse analizuojami G. Martinkienės-Tolutienės ir kt. (2009–2011), R. M. Andriekienės, B. Anužienės (2006), P. J. Connell (2000), J. K. Giancola (2008) ir kt. moksliniuose darbuose. Tačiau pastebėta, kad atlikta nedaug mokslinių tyrimų, kurie atskleidžia vyresnio amžiaus besimokančiųjų ir jų tradicinio amžiaus bendramokslių požiūrių į universitetines studijas skirtumus, išryškinant, ar socialiniai-demografiniai veiksniai lemia šiuos požiūrių skirtumus. Iškelti šie probleminiai klausimai: kokie esminiai studijuojančiųjų universitetuose socialiniai-demografiniai mokymosi aspektai? Ar socialiniai-demografiniai veiksniai (amžius, išsilavinimas, patirtis, lytis, statusas, aplinka ir kt.) turi įtakos suaugusiųjų mokymuisi ir požiūrių į mokymąsi skirtumams?

Tyrimo objektas – studijuojančiųjų universitetuose socialiniai-demografiniai mokymosi aspektai.

Tyrimo tikslas: empiriškai pagrįsti studijuojančiųjų universitetuose mokymosi aspektus socialinių-demografinių veiksnių kontekste.

1. Esminės tyrimo metodologijos ir respondentų charakteristikos

Tyrimo uždaviniai: 1) atskleisti dėstytojų požiūrį į studentų mokymąsi socialinių-demografinių veiksnių aspektu; 2) išsiaiškinti studentų požiūrį į mokymosi motyvus, poreikius, tikslus, problemas ir atlikti požiūrio lyginamąją analizę socialinių-demografinių veiksnių aspektu; 3) palyginti dėstytojų ir studentų požiūrius į kai kurias suaugusiųjų socialinius-demografinius mokymosi aspektus.

Tyrimo tipas – kiekybinis, aprašomasis. Tyrimo metodas – anketinė apklausa. Tyrimo instrumentas – anketa / klausimynas studentams ir dėstytojams.

Tyrimo imtis – netikimybinė patogioji. Generalinę aibę sudarė suaugusieji, studijuojantys bakalauro ir magistrantūros studijose KU Tęstinių studijų institute, Klaipėdos ir Šiaulių universitetuose, bei jų dėstytojai. Nustatant imties tūrį, vadovautasi nuostata, kad apklausoje turi dalyvauti ne mažiau kaip 100 žmonių, atstovaujančių didesniems populiacijų pogrupiams, ir ne mažiau kaip 50 žmonių, atstovaujančių mažesniems populiacijų pogrupiams.

Tyrimo duomenys apdoroti kompiuterinėmis *SPSS 17.0*, *Microsoft Office Excel 2007* ir *Microsoft Office Word 2007* programomis. Naudojantis šiomis programomis, apskaičiuoti respondentų atsakymų procentiniai dažniai. Naudotas neparametrinis *Chi* kvadrato kriterijus, analizuojant dviejų kokybinių (ranginių ir nominalinių) kintamųjų atsakymų skirtumus. Naudoti neparametriniai *Mann-Whitney* ir *Kruskal-Wallis* testai, lyginant rangų vidurkių skirtumus tarp dviejų ar daugiau grupių respondentų. Pearsono ir Spearmano koreliacijos naudotos, ieškant ryšio tarp dviejų ranginių kintamųjų. Dichotomijų analizės kriterijus taikytas respondentams žymint kelis atsakymų į vieną klausimą variantus. Šiais kriterijais nustatyti atsakymų skirtumai juos lyginant ir ieškant ryšio.

Iš tyrime dalyvavusių 79 dėstytojų 65,82 proc. buvo moterų, 34,18 proc. – vyrų. Dauguma (50,63 proc.) – 31–40, trečdalis (32,91 proc.) – 41–50 metų amžiaus. Iš apklaustų dėstytojų 69,6 proc. – iš KU Tęstinių studijų instituto, 8,9 proc. – iš Klaipėdos, 21,5 proc. – iš Šiaulių universitetų. Daugiausia dėstytojų turi nuo 31 iki 40 (35,4 proc.), nuo 21 iki 30 (22,8 proc.) bei 41 metų ir ilgesnį darbo stažą (13,9 proc.).

Iš tyrime dalyvavusių 220 studentų 71,82 proc. – moterų ir 28,18 proc. – vyrų. Pagal socialinį statusą daugiausia buvo studentų (67,73 proc.). Didesnę dalį sudarė tradicinio (60,91 proc.) amžiaus studentai, netradicinio – 39,09 proc. Daugiausia apklaustųjų turi nebaigtą aukštąjį (40,34 proc.) ar įgiję aukštąjį universitetinį (23,53 proc.) bei vidurinį išsilavinimą (17,65 proc.). 31,8 proc. studentų yra iš Klaipėdos universiteto, 49,5 proc. – iš KU Tęstinių studijų instituto bei 18,6 proc. – iš Šiaulių universiteto. Didžioji dalis studijuoja bakalauro studijose (89,09 proc.). Daugiausia studijuoja pagal andragogikos (45,0 proc.), matematikos (20,5 proc.) ir socialinio darbo (15,5 proc.) studijų programas, turi iki 5 (60,0 proc.), 6–10 (20,91 proc.), 11–20 metų (15,0 proc.) darbo patirtį.

2. Tyrimo rezultatų apžvalga

Universiteto dėstytojų požiūrio į studentų mokymąsi socialinių-demografinių veiksnių aspektu tyrimo rezultatai. Tyrimu atskleista, kad dėstytojams valdyti heterogenines (amžiaus, socialinio statuso, lyties, rezultatyvumo, mokymosi būdo, stiliaus ir kt. aspektais) studentų grupes padeda keletas veiksnių: praktinio (49,4 proc.) ir mokslinio (40,5 proc.) pobūdžio žinios, patirtis (30,4 proc.), intuicija (20,4 proc.). Stinga didaktinės (36,7 proc.) ir vadybinės (25,3 proc.), tačiau įvaldyta socialinė kompetencija (96,2 proc.). Du dešimtadaliai (20,3 proc.) nurodė, kad kompetencijų nestokoja. Tačiau, daugelio (62,0 proc.) nuomone, dirbant su heterogeninėmis studentų grupėmis, labiausiai reikėtų tobulinti didaktinę (moterys –

47,6 proc., vyrai – 42,9 proc.) ir vadybinę (moterys – 28,6 proc., vyrai – 38,1 proc.) kompetencijas. Išryškėjo tendencija, kad kuo jaunesnio amžiaus dėstytojas, tuo daugiau kompetencijų jam stinga, ir atvirkščiai. Pasitvirtino, kad pradedantiems dirbti dėstytojams labiausiai trūksta didaktinės kompetencijos. Galima daryti išvadą, kad dirbant su heterogeninėmis studentų grupėmis aktualiausia didaktinė kompetencija, nepaisant dėstytojo lyties, amžiaus ir darbo stažo.

Į klausimą, „ar socialiniai-demografiniai veiksniai turi įtakos studentų mokymosi poreikiams ir tikslams?“, dėstytojai atsakė dvejopai: dauguma (60,28 proc.) mano, kad iš dalies, daugiau kaip trečdalis (39,72 proc.) įsitikinę, kad turi įtakos. Remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad socialiniai-demografiniai veiksniai turi įtakos studentų mokymosi poreikiams bei tikslams, todėl būtina įvertinti jų vaidmenį organizuojant suaugusiųjų mokymąsi. Dėstytojai išskyrė šiuos veiksnius, turinčius įtakos studentų požiūriui į studijas ir mokymąsi: amžius (79,7 proc.), išsilavinimas (72,2 proc.), patirtis (63,3 proc.), aplinka (48,1 proc.), statusas (30,4 proc.), lytis (22,8 proc.) ir kt. Į klausimą, „ar studento šeimos išsilavinimo lygis turi įtakos jo mokymuisi?“, dėstytojai atsakė, kad turi (44,30 proc.) arba iš dalies turi (55,70 proc.). Gauti rezultatai patvirtino, kad amžius, išsilavinimas, patirtis ir aplinka lemia suaugusiųjų požiūrį į mokymąsi.

Jų nuomone, tradicinis studentas (jaunuolis) nuo netradicinio (suaugusiojo) labiausiai skiriasi patirtimi (82,3 proc.), mokymosi motyvais (64,6 proc.), konkrečios ateities vizijos ar karjeros plano neturėjimu (51,9 proc.), atsakomybe (60,8 proc.). Teigia, kad tiek tradicinio, tiek netradicinio amžiaus studentams kyla mokymosi sunkumų (64,56 proc.), kurie išsprendžiami akademinėje procese. Galima daryti išvadą, kad dėstytojai kokybiškai teikia mokymo, konsultavimo, pagalbos, paramos paslaugas. Jų nuomone, tradicinio amžiaus studentų pagrindinis mokymosi motyvas yra profesinis (74,7 proc.), netradicinio – asmenybės tobulėjimas (70,9 proc.). Tai patvirtina, kad jauniems žmonėms svarbu įgyti išsilavinimą, profesiją, pradėti dirbti, įgauti socialinį statusą, o vyresniame amžiuje, kai yra daugiau laiko ir finansinių galimybių, svarbesni asmenybės tobulėjimo motyvai. Dėstytojų nuomone, tradicinio amžiaus studentai mokymosi procese labiausiai orientuoti į mokymosi rezultatus (73,4 proc.), o netradicinio – į profesinę veiklą (68,4 proc.). Remiantis gautais rezultatais, galima daryti išvadą, kad netradicinio amžiaus studentai siekia tobulinti kvalifikaciją, tapti geresniais specialistais, daryti karjerą, o tradicinio – gauti diplomą, įgyti profesiją, išsilavinimą ir pradėti dirbti.

Dėstytojų nuomone, studentai dažniausia susiduria su šiais sunkumais: finansiniais (70,9 proc.), mokslo ir darbo suderinamumo (60,8 proc.), pasirengimo studijoms (46,8 proc.), studijų programos įveikimo (31,6 proc.). Rečiausiai kyla socialinės ir akademinės integracijos, adaptacijos (10,1 proc.) ir tarpusavio santykių (13,9 proc.) problemų. Todėl galima daryti prielaidą, kad šių problemų studentams neįkyla, nes dėstytojai padeda socialiai ir akademiškai integruotis bei adaptuotis. Tyrimo rezultatai patvirtina, kad dažniausios suaugusiųjų mokymosi problemos susijusios su lėšų trūkumu, mokymosi ir darbo derinimu, laiko stoka.

Dėstytojų nuomone, aktualiausia studentams: 1) dėstyto efektyvumas (įgytos žinios ir gebėjimai, dėstytojo pasišventimas, mokymosi situacijų organizavimo efekty-

vumas ir kt.) (60,8 proc.); 2) akademinis konsultavimas (dėstytojų kompetentingumas, įtaka studento individualiai pažangai ir mokymosi rezultatų gerinimui, gebėjimas individualiai dirbti su studentu, pagalba, parama, palaikymas, motyvavimas, sudominimas ir kt.) (55,7 proc.); 3) universiteto atmosfera ir paslaugų teikimo lygis (studentų ir dėstytojų bendravimas ir bendradarbiavimas, universiteto administracijos paslaugumas ir kt.) (55,7 proc.); 4) akademinė paslaugų kokybė (mokymosi aplinka, bibliotekos, skaityklos, kompiuterinės auditorijos ir kt.) (54,4 proc.); 5) priėmimo į universitetą ir finansavimo efektyvumas (priėmimo komisijos darbuotojų kompetentingumas, informacijos teikimo efektyvumas, finansavimo prieinamumas, kompensacijos mokslui ir kt.) (45,6 proc.).

Daugelio dėstytojų (65,6 proc.) pastebėta tendencija, kad šalies universitetuose daugėja netradicinio amžiaus studentų dėl profesinės reintegracijos (58,4 proc.), naujų profesijų, veiklos formų atsiradimo (50,6 proc.), technologijų plėtros (46,8 proc.). Į aukštąjį mokslą, dėstytojų nuomone, vyresnio amžiaus žmonės sugrįžta dėl sudėtingos situacijos darbo rinkoje (59,5 proc.), siekio atitikti besikeičiančius darbo vietų, darbdavio reikalavimus ir darbo metodus (50,6 proc.), sparčios darbo rinkos poreikių kaitos (48,1 proc.). Taigi veiklos pasaulis lemia suaugusiųjų grįžimą į universitetą.

Dėstytojų nuomone, studentų mokymosi poreikių sėkmingą įgyvendinimą universitetinėse studijose labiausiai užtikrina dėstytojų kompetentingumas (72,2 proc.), teorinių žinių pritaikomumas praktikoje (69,6 proc.), dėstytojo ir studento santykiai / ryšiai (48,1 proc.), darbo ir studijų suderinamumas (44,3 proc.), materialinė bazė ir aprūpinimas (43,0 proc.). Todėl atkreiptinas dėmesys į dėstytojų profesionalumo, kompetentingumo ir studentų įgytų žinių pritaikomumo profesinėje veikloje svarbą, siekiant atitikti mokymosi poreikius. Suaugusiųjų švietime, dėstytojų nuomone, turėtų būti orientuojamasi į besimokančiojo reikmių darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime tenkinimą (67,1 proc.). Norėtusi pastebėti, kad suaugusiųjų švietimas turėtų tenkinti ne tik besimokančiojo reikmes darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime, bet ir spręsti aktualias šiuolaikinio gyvenimo problemas. Studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę universitetinėse studijose, dėstytojų nuomone, galima padidinti derinant studijų programą su darbo rinkos poreikiais (72,2 proc.), mokymo turinį – su darbdavių specialybei keliamais reikalavimais (45,6 proc.), gerinant dėstymo kokybę (46,8 proc.), be profesinės kvalifikacijos, daugiau dėmesio skiriant studento universalių, bendrųjų, asmenybinio pobūdžio gebėjimų ugdymuisi (38,0 proc.), mokomųjų praktikų organizavimui (40,5 proc.). Remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad veiksmingos įvairios priemonės didinant studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę, tačiau labiausiai sutariama dėl studijų programos derinimo su darbo rinkos poreikiais, kaip efektyviausios priemonės, įgalinančios užtikrinti studijuojančiųjų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę.

Į klausimą, „kaip manote, kodėl dauguma abiturientų renkasi universitetines studijas?“, dėstytojai atsakė, išskirdami dvi pagrindines priežastis: galimybė susirasti gerai apmokamą darbą, baigus universitetą (73,4 proc.), profesijos prestižas (39,2 proc.). Kad suaugę žmonės aktyviau dalyvautų mokymosi visą gyvenimą procesuose, dėstytojų nuomone, reikia plėsti dalyvavimo švietime galimybes (59,5 proc.), didinti mokymo profilių įvairovę (40,5 proc.), didesnę dėmesį skirti individo poreikiams

(48,1 proc.), turintiems žemą kvalifikaciją ir vyresnio amžiaus žmonėms (50,6 proc.). Remiantis gautų rezultatų analize, galima daryti išvadą, kad suaugusiųjų švietimas turi būti prieinamas, veiksmingas ir kokybiškas, atitikti suaugusiųjų mokymosi poreikius, nes tai lemia žmonių siekį mokytis visą gyvenimą, suteikia galimybę save realizuoti, padeda integruotis profesinėje aplinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad valdyti heterogenines studentų grupes dėstytojams padeda praktinio ir mokslinio pobūdžio žinios, įvaldytos kompetencijos, tačiau daugelis išvelgia būtinybę tobulinti didaktinę ir vadybinę kompetencijas. Kuo jaunesnio amžiaus dėstytojas, tuo daugiau kompetencijų jam stinga, ir atvirkščiai, kuo didesnę darbo su heterogeninėmis studentų grupėmis patirtį dėstytojas turi, tuo mažiau kompetencijų profesinėje veikloje jam trūksta. Pradedantiesiems dirbti ir nedidelę praktinę patirtį turintiesiems labiausiai trūksta didaktinės kompetencijos, kuri aktuali nepaisant lyties, amžiaus, darbo stažo. Socialiniai-demografiniai veiksniai turi įtakos studentų mokymosi poreikiams ir tikslams, ypač amžius, išsilavinimas, patirtis, aplinka, šeimos išsilavinimo lygis, mažiau – socialinis statusas ir lytis. Tradicinio amžiaus studentas, lyginant su netradiciniu, skiriasi patirtimi, mokymosi motyvais, atsakomybe ir ateities ar karjeros plano neturėjimu. Pagrindinis tradicinių studentų mokymosi motyvas – profesinis, todėl jie labiausiai orientuojasi į mokymosi rezultatus, o netradiciniai – į profesinę veiklą bei asmenybės tobulėjimą. Mokymosi sunkumų kyla visiems studentams, dėstytojai labiau akcentuoja išorinius, o ne vidinius trukdžius, kurie susiję su mokymusi. Studentams studijų procese aktualiausia mokymosi efektyvumas, akademinis konsultavimas, mikroklimatas, paslaugų teikimo ir mokymo kokybė, finansavimo efektyvumas. Dėl didesnių galimybių susirasti geriau apmokamą darbą ir profesijos prestižo jaunuoliai renkasi universitetines studijas, o darbo rinkos poreikiai lemia suaugusiųjų grįžimą į aukštąjį mokslą, siekiant atitikti šiuolaikinius darbo vietų, darbavietų ir darbo metodus. Vyresnio amžiaus studentų tobulėjimą skatina profesinė reintegracija, naujų profesijų, veiklos formų atsiradimas, technologijų plėtra. Efektyviausia priemonė, įgalinanti užtikrinti studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę, – studijų programos derinimas su darbo rinkos poreikiais, o sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo dėstytojų kompetentingumo, studijuojant įgytų žinių bei kompetencijų pritaikomumo profesinėje veikloje.

Universiteto studentų požiūrio į mokymosi motyvus, poreikius, tikslus, problemas socialinių-demografinių veiksnių aspektu tyrimo rezultatai. Daugiausiai studentų (48,6 proc.) mano, kad dėl naujų profesijų, veiklos formų atsiradimo, mažiausiai – dėl informacijos sklaidos (9,1 proc.) vis dažniau vyresnio amžiaus žmonių studijuoja universitetuose. Suaugusiųjų švietimo esmė – tenkinti besimokančiojo reikmes darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime (53,2 proc.), spręsti aktualias šiuolaikinio gyvenimo problemas (40,9 proc.). Taigi studentai, kaip ir dėstytojai, akcentuoja orientavimąsi į darbo rinkos poreikius suaugusiųjų švietime, rengiant kvalifikuotą specialistą, siekiant ugdyti profesinius įgūdžius.

Suaugusiųjų mokymosi specifika labiausiai atsiskleidžia per mokymosi motyvaciją, kurią veikia labiau vidiniai (asmenybės tobulėjimas, saviraiška, savirealizacija) nei išoriniai (geresnis darbas, paaukštinimas, didesnis atlyginimas) veiksniai (49,1 proc.),

socialiniai vaidmenys (šeimoje, darbe ir kt.) (31,4 proc.) bei atsiskleidžia per orientaciją į norimas išspręsti gyvenimo, darbo problemas (29,5 proc.).

Amžius daro didžiulę įtaką ir net keičia studentų elgseną, nuostatas. Suaugusieji skiriasi vieni nuo kitų ne tik elgsena, bet ir patirtimi, motyvacija, siekiais, aspiracijomis. Tyrime dalyvavusieji labai įvairiai interpretavo nuomonę apie tradicinio ir netradicinio studento skirtumus. Procentinė-grafinė skirtingo amžiaus studentų atsakymų lyginamoji analizė rodo, kad skirtingai suvokiami tradicinio ir netradicinio studento skirtumai, jiems įvertinti pasirinktas *Chi* kvadrato kriterijus. Nustatyta, kad statistiškai reikšmingai tradicinis ir netradicinis studentai skiriasi patirtimi ($x^2 = 3,872$; $df = 1$; $p = 0,048$), amžiumi ($x^2 = 7,129$; $df = 1$; $p = 0,008$) ir mokymosi tikslais ($x^2 = 11,162$; $df = 1$; $p = 0,004$). Pastebėta, kad andragoginėje literatūroje šie suaugusiųjų skirtumai mokymosi aspektu akcentuojami kaip pagrindiniai.

Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad skirtingo amžiaus studentų nuomonės apie supančios aplinkos įtaką pasirinkimui studijuoti universitete skiriasi statistiškai reikšmingai (*Mann-Whitney U* = 4738,000; $p = 0,017$). Atsižvelgiant į rangų vidurkius (tradicinio amžiaus studentų atsakymų vidurkis – 118,14, netradicinio – 98,59), galima daryti išvadą, kad tradicinio amžiaus studentai labiau nepritaria nuomonei, kad supanti socialinė-kultūrinė aplinka turi įtakos pasirinkimui studijuoti universitete.

Keliamas klausimas, ar yra ryšys tarp amžiaus ir priežasčių, dėl kurių kyla mokymosi sunkumų? Taikant Spearmano koreliacijos koeficientą, nustatytas silpnas atvirkštinis ($r = -0,194$), bet statistiškai reikšmingas ryšys ($p = 0,005$) rodo, kad amžius turi įtakos priežastims, kodėl kyla mokymosi sunkumų. Remiantis empiriniais duomenimis, netradicinio (vyresnio) amžiaus studentai patiria daugiau problemų mokymosi procese.

Keliamas klausimas, ar yra ryšys tarp studentų amžiaus ir kas jiems aktualiausia studijuojant universitete? Taikant Spearmano koreliacijos koeficientą, nustatytas silpnas atvirkštinis ($r = -0,196$), bet statistiškai reikšmingas ryšys ($p = 0,006$) rodo, kad amžius turi įtakos tam, kas svarbu studijuojant universitete. Tradicinio amžiaus studentams svarbiausia dėstyto efektyvumas (43,0 proc.) ir akademinis konsultavimas (43,0 proc.), netradicinio – atmosfera universitete ir paslaugų teikimo kokybė (31,0 proc.) bei akademinis konsultavimas (23,0 proc.). Gauti rezultatai patvirtina, kad tradiciniams studentams aktualesnės dėstytojo didaktinės, konsultavimo, o netradiciniams – ir pagalbos teikimo kompetencijos.

Tradicinio ir netradicinio amžiaus studentai save, kaip besimokančius suaugusiųjų, apibūdina skirtingai. Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad skirtumai statistiškai reikšmingi. Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad tradicinio amžiaus studentai labiau orientuoti į tikslą (116,96), mokymosi procesą (121,35) ir rezultatus (117,54), netradicinio – į profesinę veiklą (123,05).

Tradicinio ir netradicinio amžiaus studentų atsakymų į klausimą „ar nors vienas iš Jūsų tėvų yra įgijęs aukštąjį išsilavinimą?“, skirtumams įvertinti pasirinktas *Chi* kvadrato kriterijus, kurį taikant nustatyta, kad tėvų išsilavinimai skiriasi statistiškai reikšmingai ($x^2 = 8,194$; $df = 1$; $p = 0,04$). Paaiškėjo, kad didžioji dalis tradicinių tėvų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą (87,0 proc.), tuo tarpu daug daugiau netradicinio amžiaus studentų tėvų jo neturi (82,9 proc.).

Keliamas klausimas, ar yra ryšys tarp studentų išsilavinimo ir to, kam turėtų būti skiriamas pagrindinis dėmesys universitetinėse studijose? Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistiškai reikšmingai ($\chi^2 = 6,668$; $df = 2$; $p = 0,005$). Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas besimokančiajam (123,77) ir nuolatiniam naujų žinių bei kompetencijų įgijimui (123,02), nepaisant išsilavinimo.

Keliamas klausimas, ar skiriasi studentų nuomonė dėl to, kad skirtingą išsilavinimą turintiems studentams dėl skirtingų priežasčių kyla mokymosi sunkumų? Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistiškai reikšmingai ($\chi^2 = 11,321$; $df = 2$; $p = 0,003$). Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad pagrindinė priežastis, kodėl kyla mokymosi sunkumų, yra neveiksmingų mokymo metodų taikymas (114,14).

Keliamas klausimas, ar skiriasi skirtingą išsilavinimą turinčių studentų savęs, kaip besimokančių suaugusiųjų, apibūdinimai? Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistiškai reikšmingai. Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad į tikslą orientuoti yra nebaigtą aukštąjį išsilavinimą turintys studentai (94,65). Aukštesnįjį išsilavinimą turintieji save apibūdina kaip į profesinę veiklą orientuotus besimokančiuosius (105,67). Į mokymosi procesą (116,36) ir rezultatus (106,23) orientuoti profesinį išsilavinimą turintys studentai.

Tyrimu atskleista, kad skirtingus tikslus, turinčius įtakos studentų mokymuisi universitetinėse studijose, lemia jų išsilavinimas. Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 16,350$; $df = 3$; $p = 0,001$). Taigi galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavusiems studentams svarbiausias tikslas yra profesinis (126,82), t. y. baigus universitetą sėkmingai įsidarbinti ar dirbti.

Tyrimu nustatyta, kad pagal skirtingas studijų programas studijuojantiems studentams kyla skirtingų mokymosi sunkumų. Dėl netinkamai vykdomo akademinio proceso mokymosi sunkumų kyla hidroligijos ir okeanografijos (24,29 proc.), informatikos (15,36 proc.), istorijos (13,57 proc.), uosto technologijos (11,79 proc.) ir žurnalistikos (11,79 proc.) programų studentams. Dėl neveiksmingų mokymo metodų parinkimo ir taikymo – matematikos (35,00 proc.), socialinio darbo (30,00 proc.), rekreacijos ir turizmo (16,00 proc.), socialinės pedagogikos (15,00 proc.) bei programavimo (11,00 proc.) specialybių studentams; dėl nepakankamos pagalbos, paramos teikimo – būsimiems andragogams (15,02 proc.) bei informatikams (18,16 proc.). Galima daryti prielaidą, kad mokymosi problemoms kilti įtakos turi mokymo proceso organizavimas, taikomi didaktiniai metodai bei nepakankama pagalba mokymosi procese.

Keliamas klausimas, ar yra ryšys tarp skirtingą patirtį turinčių studentų ir to, kas aktualiausia studijuojant universitete? Taikant Spearmano koreliacijos koeficientą, nustatytas silpnas atvirkštinis ($r = -0,136$), bet statistiškai reikšmingas ryšys ($p = 0,044$) rodo, kad patirtis tam turi įtakos. Didesnę patirtį turintiesiems aktualiausia yra akademinė paslaugų kokybė (81,8 proc.), mažesnę patirtį turintiesiems – atmosfera universitete ir paslaugų teikimo kokybė (50,0 proc.). Taikant Spearmano koreliacijos koeficientą, nustatytas vidutinis atvirkštinis ($r = -0,416$), bet statistiškai reikšmingas ryšys ($p = 0,006$) rodo, kad patirtis turi įtakos tam, kuo studentai labiausiai patenkinti studijuodami pasirinktame universitete. Didesnę patirtį turintieji labiausiai paten-

kinti akademinio konsultavimu (78,6 proc.), mažesnę – akademinio paslaugų kokybę (42,3 proc.). Remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad didesnę patirtį turintys studentai labiausiai patenkinti dėstytojų konsultavimo, pagalbos teikimo kompetencijomis, mažesnę patirtį turintieji labiau pabrėžia paslaugų kokybę akademinėje aplinkoje.

Keliamas klausimas, ar yra ryšys tarp studento lyties ir to, kuo labiausiai patenkinti studijuodami? Taikant Spearmano koreliacijos koeficientą nustatytas silpnas atvirkštinis ($r = -0,223$), bet statistiškai reikšmingas ryšys ($p = 0,001$) rodo, kad skirtingos lyties studentai patenkinti studijuodami universitete dėl skirtingų dalykų. Moterys labiausiai patenkintos akademinio konsultavimu (92,9 proc.), vyrai – informacijos teikimo efektyvumu ir finansiniu prieinamumu (58,8 proc.).

Keliamas klausimas, ar skiriasi moterų ir vyrų atsakymai į klausimą, po kokios mokymosi pertraukos įstojo į universitetą? Taikant *Mann-Whitney* kriterijų nustatyta, kad atsakymai skiriasi statistiškai reikšmingai (*Mann-Whitney* $U = 3764,000$; $p = 0,004$): moterų atsakymų vidurkis – 103,32, vyrų – 1278,79. Daugiausia moterų įstojo po 1–5 (87,8 proc.), mažiausiai – po 21 ir daugiau metų pertraukos (30,0 proc.). Daugiausia vyrų įstojo po 21 ir daugiau (70,0 proc.), mažiausiai – po 1–5 metų pertraukos (12,2 proc.). Galima daryti išvadą, kad moterys labiau linkusios neatidėlioti ir tęsti mokymąsi nei vyrai, o pastarieji savo ruožtu ryžtingesni apsisprendžiant dėl aukštojo mokslo po ilgesnės pertraukos.

Keliamas klausimas, ar skiriasi moterų ir vyrų nuomonės dėl veiksnių, skatinančių studijuoti pasirinktą specialybę? Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai skiriasi noras siekti karjeros ($p = 0,000$), nepasitenkinimas turima profesija ($p = 0,000$) ir darbo praradimas ($p = 0,003$). Pažvelgus į rangų vidurkius (1 lentelė) matyti, kad pagrindinės priežastys, paskatinusios moteris studijuoti universitete, yra nepakankamas išsilavinimas, žinių ir kompetencijų trūkumas, nepasitenkinimas įgyta profesija ir darbo praradimas, vyrų – karjeros siekis ir paklausios darbo rinkoje profesijos įgijimas.

1 lentelė

Skirtingo amžiaus studentų nuomonių dėl veiksnių, skatinančių studijuoti pasirinktą specialybę, rangų vidurkiai

Jūsų lytis	Kokie veiksniai Jus skatina studijuoti universitete pasirinktą specialybę?					
	Nesaugumas darbe dėl nepakankamo išsilavinimo	Karjeros siekis	Nepasitenkinimas turima profesija	Darbo praradimas	Žinių ir kompetencijų stoka	Paklausą turinčios specialybės įgijimas
Moterys	110,59	98,68	119,06	112,06	112,04	109,18
Vyras	110,26	140,61	88,69	106,53	106,56	113,85

Keliamas klausimas, ar skiriasi vyrų ir moterų nuomonės dėl priemonių, kurios padėtų didinti studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę universitetinėse studijose? 84,0 proc. moterų mano, kad reikėtų labiau derinti studijų programą su darbo rinkos poreikiais, 56,4 proc. vyrų teigia, kad pirmiausia reikėtų gerinti dėstyto

kokybę. Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad vyrų ir moterų nuomonės skiriasi statistiškai reikšmingai (*Mann-Whitney* $U = 3816,000$; $p = 0,007$). Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad vyrai (127,95) labiau pritaria šiai nuomonei nei moterys (103,65). Taigi suaugusiųjų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę padidintų didesnė studijų programos ir darbo rinkos poreikių dermė, mokymo paslaugų teikimo kokybė universitetinėse studijose.

Moterų ir vyrų nuomonės išsiskiria ir nagrinėjant atsakymus į klausimą „kaip pasikeitė mokymosi poreikiai studijuojant universitete?“ Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistiškai reikšmingai (*Mann-Whitney* $U = 2536,000$; $p = 0,000$). Atsižvelgiant į rangų vidurkius, galima teigti, kad vyrai (148,60) labiau pritaria šiai nuomonei nei moterys (95,55). Daugiausia moterų, studijuodamos universitete, suprato, kad nori įgyti tam tikras profesines kompetencijas, o ne tik universiteto baigimo diplomą (86,9 proc.), mažiausia – kad trūksta darbo su suaugusiaisiais kompetencijų (19,0 proc.). Daugiausia vyrų, studijuodami universitete, suprato, kad jiems trūksta darbo su suaugusiaisiais kompetencijų (81,0 proc.), mažiausiai – kad nori įgyti atitinkamas profesines kompetencijas, o ne tik universiteto baigimo diplomą (13,1 proc.). Remiantis empiriniais duomenimis, galima daryti išvadą, kad skirtingai, atsižvelgiant į lytį, kito suaugusiųjų mokymosi poreikiai.

Keliamas klausimas, ar skiriasi moterų ir vyrų nuomonės dėl sunkumų, kurių patiria studijuodami universitete? Taikant *Mann-Whitney* kriterijų, nustatyta, kad statistiškai reikšmingi šie sunkumai: sunku suderinti mokslą ir darbą (*Mann-Whitney* $U = 3460,000$; $p = 0,000$), finansiniai (*Mann-Whitney* $U = 3676,000$; $p = 0,001$) ir pasirengimo studijoms stoka (*Mann-Whitney* $U = 4202,000$; $p = 0,003$). Iš rangų vidurkių (2 lentelė) matyti, kad lytis turi įtakos sunkumams, kylantiems mokymosi procese. Kita vertus, atsižvelgiant į lytį skiriasi tiek mokymosi sunkumų pobūdis, tiek ir jų kiekis. Akivaizdu, kad ne tik netradicinio amžiaus studentai, bet ir moterys patiria daugiau ir įvairesnio pobūdžio mokymosi sunkumų.

2 lentelė

Moterų ir vyrų nuomonių apie sunkumus, su kuriais susiduria studijuodami universitete, rangų vidurkiai

Kokių sunkumų patiriate studijuodami universitete?	Lytis	
	Moteris	Vyras
Tarpusavio santykiai (su dėstytojais, bendramoksliais ir kt.)	109,56	112,90
Sudėtinga studijų programa, dėstytojai nepakankamai padeda	109,77	112,35
Sunku suderinti mokslą ir darbą	119,60	87,31
Finansiniai sunkumai	102,77	130,21
Ilga mokymosi pertrauka	111,32	108,40
Palaikymo, paramos, pagalbos iš šeimos stoka	110,02	111,73
Sunku socialiai ir akademiškai integruotis, adaptuotis	108,84	114,73
Pasirengimo studijoms stoka	106,09	121,73
Motyvacijos mokytis stoka	109,73	112,45

Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatyta, kad respondentų socialinis statusas turi įtakos požiūriui, kam universitete turėtų būti skiriamas pagrindinis dėmesys. Nepaisant be-

simokančiųjų statuso, nuomonės sutampa dėl mokymo paslaugų kokybės svarbos. Nustatyta, kad pagal socialinį statusą respondentų nuomonės dėl ypatumų, atskleidžiančių suaugusiųjų mokymosi specifiką, skiriasi statistiškai reikšmingai. Iš rangų vidurkių (3 lentelė) matyti, kad skirtingo socialinio statuso besimokantieji pabrėžia skirtingus mokymosi aspektus, tačiau visi jie yra svarbūs ir apibūdina suaugusiųjų mokymosi specifiką.

3 lentelė

Studentų, atsižvelgiant į socialinį statusą, nuomonių dėl ypatumų, atskleidžiančių suaugusiųjų mokymosi specifiką, rangų vidurkiai

	Mokymasis vyksta taikant reguliavimosi ir savirealizavimo formas	Mokymosi motyvaciją veikia socialiniai vaidmenys (šeimoje, darbe, kt.)	Mokymosi motyvaciją veikia labiau vidiniai nei išoriniai veiksniai	Mokymusi orientuojamasi į norimas išspręsti gyvenimo, darbo problemas	Mokomasi, remiantis patyrimu, nauja informacija perimama refleksiskai
Studentas	111,09	102,18	105,44	117,16	105,71
Darbininkas	132,50	138,89	124,78	88,00	103,07
Tarnautojas	74,26	93,24	138,62	97,71	121,56
Vadovaujantysis darbuotojas	102,50	145,00	114,50	113,00	114,50
Bedarbis	85,36	129,29	70,21	111,57	125,33

Keliamas klausimas, ar skiriasi skirtingo socialinio statuso respondentų tikslai, kodėl jie studijuoja universitete? Iš rangų vidurkių (4 lentelė) matyti, kad išryškėja skirtingi suaugusiųjų mokymosi tikslai, atsižvelgiant į socialinį statusą.

4 lentelė

Skirtingo socialinio statuso studentų tikslų, kodėl jie studijuoja universitete, rangų vidurkiai

Studentų studijų universitete tikslai						
	Diplomas	Didesnės galimybės susirasti darbą, turint aukštojo mokslo diplomą	Siekis geriau pasirengti kaip specialistui	Didesnio atlyginimo siekis	Domėjimasis studijų turiniu	Žinios, praveršiančios darbe ar gyvenime
Studentas	116,23	119,16	100,79	107,06	117,11	116,37
Darbininkas	94,56	87,17	120,89	115,44	94,39	97,44
Tarnautojas	101,21	95,79	130,24	121,74	103,74	103,74
Vadovaujantysis darbuotojas	96,50	90,50	152,00	123,50	95,50	95,50
Bedarbis	115,07	113,36	150,57	110,64	92,64	92,64

Respondentų atsakymams į klausimą „kas užtikrina mokymosi poreikių sėkmingą įgyvendinimą universitetinėse studijose?“, socialinio statuso įtaka taip pat statistškai reikšminga. Iš rangų vidurkių (5 lentelė) matyti, kad statusas turi įtakos suaugusiųjų požiūrių skirtumams dėl mokymosi poreikių sėkmingo įgyvendinimo universitetinėse studijose.

5 lentelė

Skirtingo socialinio statuso studentų nuomonių pasiskirstymo, atsižvelgiant į tai, kas užtikrina sėkmingą mokymosi poreikių įgyvendinimą universitetinėse studijose, rangų vidurkiai

Kas užtikrina studentų mokymosi poreikių sėkmingą įgyvendinimą universitetinėse studijose?				
Jūsų socialinis statusas	Dėstytojo ir studento santykiai / ryšiai	Teorinių žinių pritaikumas praktikoje	Dėstytojų kompetentingumas	Materialinė bazė ir aprūpinimas
Studentas	103,63	99,17	108,39	104,18
Darbininkas	131,50	145,50	97,28	131,50
Tarnautojas	120,18	127,71	112,74	125,03
Vadovaujantysis darbuotojas	99,00	123,00	164,50	111,50
Bedarbis	143,29	110,14	133,07	100,07

Keliamas klausimas, ar skiriasi skirtingo socialinio statuso studentų nuomonės, kaip pasikeitė mokymosi poreikiai studijuojant universitete? Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų, nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistškai reikšmingai ($\chi^2 = 28,884$; $df = 4$; $p = 0,000$). Kaip matyti iš rangų vidurkių (6 lentelė), labiausiai nuomonei, kad pasikeitė mokymosi poreikiai studijuojant universitete, pritaria darbininkai.

6 lentelė

Studentų nuomonių, kaip pasikeitė jų mokymosi poreikiai studijuojant universitete, rangų vidurkiai

Kaip pasikeitė Jūsų mokymosi poreikiai studijuojant universitete?	
Jūsų socialinis statusas?	<i>Mean Rank</i>
Studentas	103,09
Darbininkas	154,79
Tarnautojas	109,44
Vadovaujantysis darbuotojas	103,55
Bedarbis	54,00

Keliamas klausimas, ar skiriasi studentų iš skirtingos socialinės-kultūrinės aplinkos nuomonės dėl universitetinių studijų poreikių? Taikant *Kruskal-Wallis* kriterijų nustatyta, kad nuomonės skiriasi statistškai reikšmingai ($\chi^2 = 10,377$; $df = 3$; $p = 0,016$). Iš rangų vidurkių (7 lentelė) matyti, kad pagrindinis studentų poreikis, kurį atitiko universitetinės studijos, yra bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių tobulinimas (137,00).

Studentų nuomonių, kokius poreikius atitiko universitetinės studijos, rangų vidurkiai

	Kokius mokymosi poreikius atitiko universitetinės studijos ?	Mean Rank
Ar supanti aplinka (šeima, bendradarbiai, draugai ir kt.) turėjo įtakos Jūsų pasirinkimui studijuoti universitete?	Spragos profesiniame mokyme	81,67
	Žinių ir kompetencijų tobulinimas	105,62
	Naujų žinių ir kompetencijų įgijimas	116,64
	Profesinės sėkmės ir karjeros užtikrinimas	95,53
	Profesionalumo darbinėje veikloje užtikrinimas	118,78
	Psichologinių žinių įgijimas	117,95
	Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių tobulinimas	137,00

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai tradicinių ir netradicinių studentų skiriamieji požymiai yra patirtis, amžius ir mokymosi tikslai. Aplinka lemia apsisprendimą studijuoti universitete, tačiau tradicinio amžiaus studentai labiau tam nepritaria. Amžius turi įtakos mokymuisi ir požiūrio į universitetines studijas skirtumams: tradiciniams studentams svarbiausias yra mokymosi efektyvumas, netradiciniams – paslaugų ir konsultavimo kokybė bei vyraujanti atmosfera; tradiciniams aktualesnės dėstytojų didaktinės, konsultavimo, o netradiciniams – pagalbos, paramos mokantis teikimo kompetencijos; tradiciniai orientuoti į mokymosi tikslą, procesą ir rezultatus, netradiciniams svarbiausia orientacija į profesinę veiklą. Turintieji nebaigtą aukštąjį išsilavinimą save, kaip besimokančiuosius, apibūdina kaip orientuotus į tikslą, įgiję aukštesnįjį – kaip į profesinę veiklą, o turintieji profesinį išsilavinimą – kaip į mokymosi procesą ir rezultatus. Nepaisant išsilavinimo ir užimamo statuso, nuomonės, kad pagrindinis dėmesys mokymosi procese turėtų būti skiriamas besimokančiajam bei naujų žinių ir kompetencijų įgijimui, svarbiausio – profesinio mokymosi tikslo įgyvendinimui, sutapo. Darbinės patirties veiksnys turi įtakos mokymuisi ir požiūriui į mokymąsi: didesnę patirtį turintiesiems aktualesnė mokymo paslaugų kokybė, mažesnę – mikroklimatas ir paslaugų teikimo kokybė; didesnę patirtį turintieji labiausiai patenkinti akademiniu konsultavimu – dėstytojų konsultavimo, pagalbos besimokančiajam teikimo kompetencijomis, mažesnę – paslaugų kokybe akademiniame aplinkoje. Lytis nulėmė nuomonių skirtumus: moterys labiausiai patenkintos akademiniu konsultavimu, vyrai – informacijos teikimo efektyvumu ir finansiniu prieinamumu; moterys linkusios neatidėlioti ir tęsti mokymąsi, vyrai ryžtingesni apsisprendžiant dėl aukštojo mokslo po ilgesnės pertraukos. Pagrindinės priežastys, paskatinusios vyrus studijuoti universitete – karjeros siekis bei paklausios darbo rinkoje profesijos įgijimas, moterų – nepakankamas išsilavinimas, žinių ir kompetencijų stoka, nepasitenkinimas turima profesija, darbo praradimas. Išsiskyrė nuomonės pagal lytį dėl mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybės universitetinėse studijose: moterų nuomone, kokybę pagerintų didesnė studijuojamos programos ir darbo rinkos poreikių dermė, vyrų – mokymo paslaugų teikimo kokybė. Lytis turi įtakos skirtingai mokymosi poreikių kaitai: vyrai studijuodami suprato, kad stokoja darbo su suaugusiaisiais kompetencijų, moterys – kad nori įgyti ne tik aukštojo mokslo

diplomą, bet ir atitinkamas profesines kompetencijas. Amžius, lytis, studijų programa turi įtakos sunkumams, kurių kyla mokymosi procese. Socialinis statusas lemia skirtingus tikslus ir požiūrių skirtumus dėl mokymosi poreikių sėkmingo įgyvendinimo universitetinėse studijose.

Apibendrinant dėstytojų ir studentų požiūrių lyginamosios analizės rezultatus, galima teigti, kad sutariama dėl to, kad suaugusiųjų švietime būtina orientuotis į besimokančiojo reikmių darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime tenkinimą, mokymusi tikimasi išspręsti gyvenimo, darbo problemas. Socialiniai-demografiniai veiksniai turi įtakos požiūriui į universitetines studijas ir mokymuisi. Kaip svarbiausius dėstytojai pažymėjo amžių, studentai – patirtį, nuomonės sutapo dėl kitų dviejų veiksnių – išsilavinimo ir aplinkos. Sutapo požiūriai ir dėl to, kad tradiciniai studentai, lyginant su netradiciniais, skiriasi turima patirtimi, konkrečios ateities ar karjeros neplanavimu, mokymosi motyvacija, tuo tarpu dėstytojai pastebi atsakomybės, o studentai – amžiaus skirtumą tarp jų. Dėl mokymosi poreikių tiek dėstytojai, tiek studentai (nors studentų vertinimai žemesni) išskyrė žinių ir kompetencijų tobulinimą bei naujų žinių ir kompetencijų įgijimą, kurių sėkmingą įgyvendinimą užtikrina teorinių žinių pritaikomumas praktikoje, dėstytojų kompetentingumas, dėstytojų ir studentų santykiai / ryšiai. Derinant studijų programą su darbo rinkos poreikiais būtų galima padidinti studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę universitetinėse studijose. Kaip svarbias priemones pabrėžė dėstytojų mokymosi kokybės gerinimą ir mokymo turinio derinimą su darbdavių reikalavimais. Akademinis konsultavimas, dėstytojų efektyvumas, mikroklimatas ir paslaugų teikimo kokybė aktualiausia studijų procese. Tai pagrindiniai kriterijai, nulemiantys apsisprendimą studijuoti universitete.

Išvados

1. Apibendrinta universiteto dėstytojų požiūrio analize atskleista, kad dirbti su heterogeninėmis studentų grupėmis padeda praktinio ir mokslinio pobūdžio žinios, įvaldytos kompetencijos, tačiau išvengiama būtinybė tobulinti didaktinę ir vadybinę kompetencijas; pradedantiems dirbti ir nedidelę praktinę patirtį turintiems dėstytojams labiausiai trūksta didaktinės kompetencijos (ji aktuali dėstytojams, nepaisant lyties, amžiaus, darbo stažo). Išryškinta, kad socialiniai-demografiniai veiksniai turi įtakos studentų mokymosi poreikiams ir tikslams, ypač amžius, išsilavinimas, patirtis, aplinka, mažiau – socialinis statusas ir lytis. Nustatyta, kad efektyvi priemonė, leidžianti užtikrinti studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę, – studijų programos ir darbo rinkos poreikių darna, kuri priklauso nuo dėstytojų kompetentingumo bei įgytų žinių ir kompetencijų pritaikomumo profesinėje veikloje. Atskleista, kad tradicinis studentas nuo netradicinio skiriasi patirtimi, motyvais, atsakomybe bei konkrečios ateities ar karjeros neplanavimu; pagrindinis tradicinių studentų mokymosi motyvas – profesinis, todėl orientuojamasi į mokymosi rezultatus, netradiciniai – į profesinę veiklą ir tobulėjimą. Nustatyta, kad mokymosi sunkumų kyla visiems studentams, dėstytojai labiau akcentuoja išorinius, o ne vidinius trukdžius. Pastebėta, kad studentams aktualiausia mokymo efektyvumas, akademinis konsultavimas, mikroklimatas, paslaugų teikimo ir mokymo kokybė,

finansavimo efektyvumas. Atskleista, kad dėl didesnės galimybės susirasti geriau apmokamą darbą ir profesijos prestižo jaunuoliai renkasi universitetines studijas, o darbo rinkos poreikiai lemia suaugusiųjų grįžimą į aukštąjį mokslą, siekiant atitikti šiuolaikinius darbdavių ir darbo keliamus reikalavimus, vyresnio amžiaus studentų tobulėjimą skatina profesinė reintegracija, naujų profesijų, veiklos formų, technologijų atsiradimas.

2. Apibendrinta universiteto studentų požiūrio analize nustatyta, kad pagrindiniai tradicinių ir netradicinių studentų skiriamieji požymiai – patirtis, amžius ir mokymosi tikslai. Aplinkos veiksnys labiau lėmė netradicinių studentų apsisprendimą studijuoti, nors jiems ir moterims iškyla daugiau bei įvairesnio pobūdžio sunkumų, tam įtakos turi studijų programa, mokymo proceso organizavimas, didaktinių metodų taikymas ir nepakankama dėstytojų pagalba mokymosi procese. Nustatyta, kad amžius, lytis, patirtis, išsilavinimas, statusas, aplinka turi įtakos suaugusiųjų mokymuisi ir požiūriui į universitetines studijas skirtumams, tai lemia mokymosi motyvus, poreikius, tikslus, problemas.
3. Apibendrinta universiteto dėstytojų ir studentų požiūrių lyginamoji analizė rodo, kad suaugusiųjų švietime būtina orientuotis į besimokančiojo reikmių darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime tenkinimą. Svarbiausi socialiniai-demografiniai veiksniai, lemiantys mokymąsi, yra amžius, patirtis, išsilavinimas ir aplinka. Nustatyta, kad tradiciniai studentai, lyginant su netradiciniais, skiriasi patirtimi, konkrečios ateities ar karjeros neplanavimu, mokymosi motyvacija, atsakomybe. Kaip aktualiausi mokymosi poreikiai išskirti žinių ir kompetencijų tobulinimas bei naujų žinių ir kompetencijų įgijimas, jie užtikrina teorinių žinių pritaikomumą praktikoje, dėstytojų kompetentingumą bei dėstytojų ir studentų santykius / ryšius. Derinant studijų programą su darbo rinkos poreikiais, mokymo turinį su darbdavių reikalavimais, gerinant mokymo kokybę galima padidinti studentų mokymosi poreikių ir tikslų atitikimo kokybę. Akademiniis konsultavimas, mokymo efektyvumas ir atmosfera universitete, paslaugų teikimo kokybė yra aktualiausi studentams. Tai pagrindiniai kriterijai, nulemiantys apsisprendimą studijuoti universitete, ką skatina naujos profesijos, veiklos formos.

Rekomendacijos

Remiantis tyrimo rezultatais ir išvadomis, galima būtų rekomenduoti:

- Universitetams: skatinti suaugusiuosius studijuoti ir šalinti mokymosi kliūtis, atsižvelgiant į socialinius-demografinius veiksniai; orientuojantis į darbo rinkos poreikius, sudaryti galimybę įgyti būtinų profesinių žinių bei kompetencijų, atsižvelgiant į jų pritaikomumo naudą profesinėje veikloje; didinti universitetinių studijų kokybę ir veiksmingumą, įsidarbinamumą ir mobilumą darbo rinkoje; užtikrinti pakankamą patrauklių, prieinamų ir aukštos kokybės mokymo paslaugų pasiūlą, kuri atitiktų mokymosi poreikius ir tikslus, leistų užtikrinti sėkmingą suaugusiųjų mokymąsi socialinių-demografinių veiksnių aspektu.
- Universiteto dėstytojams: įvertinti socialinių-demografinių veiksnių reikšmę mokymosi procese ir į juos atsižvelgiant padėti sėkmingai mokytis, socialiai

adaptuotis ir integruotis, išnaudoti turimą patirtį, suteikti reikiamą pagalbą ir padėti įveikti su socialiniais-demografiniais veiksniais susijusius mokymosi sunkumus; tirti suaugusiųjų požiūrius į mokymąsi ir universitetines studijas, nustatyti jų mokymosi motyvus, poreikius, tikslus, padėti juos įgyvendinti, o problemas – įveikti; siekiant, kad studijos būtų reikšmingos, orientuoti jas į studentų patyrimą, mokymosi poreikius ir tikslus; įvertinti kompetencijų, būtinų darbui su heterogeninėmis studentų grupėmis, ir jų plėtojimo svarbą sėkmingam suaugusiųjų mokymuisi socialinių-demografinių veiksnių aspektu.

- Būsimiems universiteto studentams: išsamiai išanalizuoti pageidaujamos studijuoti specialybės programą ir įvertinti, ar ji atitiks darbo rinkos ir jų mokymosi poreikius, kurių tenkinimo kokybę ir sėkmingą mokymąsi universitetinėse studijose lemia ne tik siūloma studijų programa, bet ir tikslingas jos pasirinkimas bei socialinių-demografinių veiksnių paaiskymas.

Gauta 2012 06 01

Pasirašyta spaudai 2012 11 05

Literatūra

- Andriekienė, R. M., Anužienė, B. (2005). Heterogeninės grupės valdymas kaip andragoginės veiklos reiškinys. *Tiltai*. Priedas: Mokslo darbai. *Mokymasis visą gyvenimą ir karjeros valdymas žinių visuomenėje* 28: 5–11. Klaipėda: KUL.
- Andriekienė, R. M., Anužienė, B. (2006). *Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai testiniame profesiniame mokyme*. Monografija. Klaipėda: KUL.
- Andriekienė, R. M., Anužienė, B., Jatkauskas, E., Zubrickienė, I. (2008). *Andragogikos technologijos: nuo koncepcijos kūrimo iki jos įgyvendinimo*. Klaipėda: KUL.
- Atbeit, P., Dausen, B. (2002). The Double Fact of Lifelong Learning: Two Analytical Perspectives on a 'Silent Revolution'. *Studies in Higher Education of Adults. National Institute of Adult Continuing Education* 34 (1).
- Barkauskaitė, M. (2006). *Suaugusiųjų pedagogikos gairės*. Vilnius: VPUL.
- Barnett, R. (1996). *The Limits of Competence. Higher Education and Society*. SRHE and Open University Press.
- Barnett, R. (1997). *The Idea of Higher education*. SRHE, Open University Press.
- Beresnevičienė, D. (2002). *Comparative andragogy*. Vilnius: VPUL.
- Bowden, J., Marton, F. (1998). *The University of Learning*. London: Kogan Page.
- Coffield, F., Williamson, B. (1997). *Repositioning Higher Education*. SRHE, OUP.
- Giancola, J. K., Munz, D. C., Trares, Sh. (2008). First – versus continuing – generation adult students on university perceptions: are differences actually because of demographic variante? *Adult Education Quarterly* 58(1): 214–228.
- Huddleston, P., Unwin, L. (2002). *Teaching and Learning in Further Education*. London and New York: Routledge-Falmer.
- Knapper, C. K., Cropley, A. J. (2000). *Lifelong Learning in Higher Education*. London: Kogan Page Limited.
- Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy*. Revised and Updated. Cambridge, Prentice Hall.
- Knowles, M. (1984). *Andragogy in Action*. San Francisko, Jossey-Bass.
- Kraujutaitytė, L. (2002). *Aukštojo mokslo demokratiškumo pagrindai*. Vilnius: LTU.
- Lemme, B. H. (2003). *Suaugusiojo raida*. Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika.
- Marshall, L., Rowland, F. (2004). *A Guide to Learning Independently*. Glasgow: Open University Press.
- Martinkienė, G. (2009). Tradicinio ir netradicinio amžiaus studentų universitetines studijas lemiantys demografiniai veiksniai (užsienio šalių tyrėjų patirtis). *Mokytojų ugdymas. Mokslo darbai* 12 (1): 138–152. ŠU: VŠĮ ŠUL.
- Marton, F., Dall'Alba, G., Beaty, E. (1993). Conceptions of Learning. *International Journal of Educational Research* 19 (3). Learning Discourse: Qualitative Research in Education.
- McConnell, P. J. (2000). What community universities should do to assist first-generation students. *Community University Review* 28(3): 75–87.
- Ramsden, P. (2000). *Kaip mokyti aukštojoje mokykloje*. Vilnius: Tyto alba.
- Scott, P. (1995). *The Meanings of Mass Higher Education*. SRHE, OUP.
- Statistikos departamentas. (2011). Prieiga internetu: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2448>.

- Tereševičienė, M., Oldroyd, D., Gedvilienė, G. (2004). *Suaugusiųjų mokymasis. Andragogikos didaktikos pagrindai*. Kaunas: VDUL.
- Tereševičienė, M., Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2006). *Andragogika*. Kaunas: VDUL.
- Tight, M. (2002). *Key Concepts in Adult Education and Training*. London: RoutledgeFalmer.
- Tolutienė, G., Domarkienė, J. (2010). Learning Needs and the Possibilities of their satisfaction: the Case of Prospective Andragogues. *Tiltai. Socialiniai mokslai 1 (50)*: 147–158. Klaipėda: KUL.
- Tolutienė, G. (2011). Mokymosi poreikiai demografinių veiksnių kontekste: studijuojančiųjų požiūrio tyrimas. *Andragogika. Mokslo darbai 1*: 47–59. Klaipėda: KUL.
- Tough, A. (1989). *Self Directed Learning: concepts and practice. Lifelong Learning Education for Adults an international handbook*. London: Routledge.

SOCIAL HETEROGENEITY OF UNIVERSITY STUDENTS IN TERMS OF SOCIAL-DEMOGRAPHIC ASPECTS OF LEARNING

Gitana Tolutienė, Aušra Vėlavičiūtė

Summary

It has been noted that very few scientific studies that reveal the senior age students and their traditional age peers approaches to university education differences, highlighting whether social-demographic factors condition differences in these approaches. All this presupposes the problematic issues: what are the essential social-demographic aspects of those studying at major universities? Do social-demographic factors (age, education, experience, gender, status, environment, etc.) affect adult learning and approaches to learning differences?

The object of the research – social-demographic aspects of university students' learning.

The objective of the research – to reason empirically social aspects of university students' learning within the context of demographic factors.

The research objectives: 1) to reveal university teachers approach to students' learning on the factors of social-demographic aspects; 2) to determine the attitudes of university students' learning motives, needs, goals, problems, and to perform the comparative analysis of the approach within the factors of social-demographic aspect; 3) to compare the university staff and students' approaches to some social-demographic aspects of adult learning.

In order to ascertain the country's university students social-demographic aspects of the study, the survey, which was attended by 220 students and 79 professors from KU Continuing Studies Institute, Klaipėda and Šiauliai Universities, was carried out.

Summary analysis of university teachers approach revealed that practical and scientific knowledge, crafted competence help when working with heterogeneous students groups, however the need to improve the didactic and managerial competencies is envisaged; the beginners at work and with little practical experience lack most didactic competence (which is relevant to teachers, regardless of sex, age, seniority). It has been highlighted that social-demographic factors affect students' learning needs and goals, especially age, education, experience, environment, less – social status and gender. It was found that an effective tool that encourages students needs to study and the objectives of the quality response is the tune of study program with labour market needs, and their successful imp-

Implementation depends on the applicability of teachers' competence and the acquired knowledge and competencies in professional activity. It has been revealed that the traditional student in relation to nontraditional is different in the lack of experience, reasons, responsibility and specific future or career plan; the main reason for the traditional students' learning is professional, thus focused on learning outcomes, and nontraditional rather on their professional and personal development. It was found that learning is difficult for all students, teachers are more emphasized on external or internal disturbances. It has been noted that effectiveness of training, academic advising, microclimate, service delivery and quality of training, funding efficiency are most relevant to students. It has been highlighted that young people choose university studies for higher possibility of finding a better paid work and the prestige profession, and labour market needs condition the returning of adults to higher education in order to meet modern workplaces, employers and working methods. Professional reintegration, new professions, business forms, technologies encourage older age students development.

Summary analysis of university students attitude found that the main traditional and nontraditional students distinctive characters – experience, age and educational goals. Ambient factor resulted more in nontraditional students study self-determination, although they and women are to meet more and more diverse nature difficulties to depend on the impact of the study program, teaching process organization, didactic methods and the lack of support in the learning process. It was found that age, gender, experience, education, status affect the learning environment and approaches to university studies differences:

- traditional students are more focused on learning goals, processes and outcomes, teaching effectiveness of didactic teaching, consulting expertise are important for them, and nontraditional students are more focused on professional work and they are concerned on services and consulting quality, microclimate and didactic teaching, counseling, assistance, support competence;
- those with incomplete higher education describe themselves as oriented to goal, those with college education – as to professional activity, those with professional education describe themselves as oriented towards the learning process and result-oriented learners, and unanimously stress that the learning process focuses on the learner, the acquisition of new knowledge and skills and the realization of professional purposes, regardless of social status emphasizes the importance of the quality of training services;
- those with greater work experience stress more the quality of academic advising, and those with less experience are more relevant on microclimate and services of academic environment, quality, and which they are most satisfied;
- women, who tend to delay and to continue learning due to the lack of education, knowledge, skills shortage, discontent with the existing profession; the most satisfied with academic advising understand the importance of acquiring professional competencies, recognize that the quality would ensure greater coherence between study programs and labour market needs, while men are more determined when deciding on career and the demand profession in labour market, the most satisfied with the effectiveness of information provision

and financial accessibility, the importance of the acquisition of skills to work with adults, emphasize the relevance of teaching quality.

Summary of the University teachers and students attitudes comparative analysis shows that adult education must focus on the learner's needs in the labour market and the satisfaction of personal life. The most important socio-demographic factors, conditioning learning: age, experience, education and environment. It was decided that the traditional as compared with nontraditional students are different by the absence of experience, specific future or career plan, learning motivation and responsibility. Learning needs, as the most echoed, are distinguished by the development of knowledge and skills, the acquisition of new knowledge and skills to ensure the success of the application of theoretical knowledge in practice, teachers competence, teachers and students relations / communications. Combining study program and labour market needs, the curriculum requirements of employers, improving the quality of teaching can enhance students' learning needs and objectives of the quality of correspondence. Academic advising, teaching effectiveness, microclimate, service quality is the students concern. Those are the main criteria which determine university studies, the promotion of new professions, business forms.

According to the survey results and conclusions the following can be recommended:

- For universities: to promote the adult participation in studies and remove barriers, taking into account social-demographic factors; focusing on labour market needs, create the opportunity to acquire the necessary professional knowledge and skills according to their application for professional benefits; to increase the quality and effectiveness of university studies, the employability and mobility the labour market to ensure sufficient supply of attractive, accessible high quality training, provided by learning needs and objectives through the research which contributes to ensure the success of adult learning, in the perspectives of social-demographic.
- For University staff: the assessment of socio-demographic factors, the role of learning, taking them to contribute to the successful learning, socially adapt and integrate, exploit the existing expertise, to provide the necessary assistance and help in coping with the socio-demographic factors associated with the learning difficulties and to explore approaches to adult learning and university studies in order to determine their learning motives, needs, goals, problems, and to contribute to overcome in order studies are important for students, to guide them to their experiences, learning needs and goals and to assess the competencies necessary to work with heterogeneous groups of students and the importance of the development of successful adult learners in the aspects of socio – demographic perspectives.
- For prospective university students: a detailed analysis of the desired study program in the specialty in order to estimate how much it will be able to respond to labour market needs and their learning, which correspondence with the quality of learning, and the success in university studies, conditioned not only by the proposed study program, but by the observance of appropriate social-demographic factors.

